

Чедомир МИРКОВИЋ

МОДЕРНОСТ И ТРАДИЦИЈА

Обично се мисли да су догматичност послератне сопереалистичке поезике и задатост лирике колективних заноса значили прекид с традицијом као најпоуздацијом и најсигурнијом потпором природним токовима у стваралаштву. То је, међутим, само делимично тачно. Већ између два светска рата припремљен је терен за овакав прекид: дошло је до крупних поремећаја, па и до многоструких појмовних збрка, око категорија какве су модерност, авангардизам, традиција и њима сродне. Након блиставих домета с почетка двадесетог века – кад су песници попут Дучића, Ракића, Бојића, Диса, Пандуровића, ослоњени подједнако на претходне искорак националног песничтва и на освојену отвореност према европским литерарним струјањима, више него икад пре (а можда и више него икад касније!) уклопили наше песничко мишљење и нашу семантику у шире стандарде, – међуратни књижевни период, са култом новог и превратничког и са уздицањем поетичке декларативности изнад поетског текста, успорио је и пореметио »спонтане« токове песничтва.

Због тога није чудно што је прва послератна генерација српских модерниста била принуђена да, паралелно, афирмише нови песнички дух и да нуди опипљивије параметре за интегралније схватање модерности. Разумљиво је, дакле, што су се писци какви су Васко Попа и Миодраг Павловић с подједнаким амбицијама и безмало напоредо исказивали као песници практичари, значи као аутори који стиховима призивају различите линије наше и универзалне духовности, али, с друге стране, и као састављачи антологија, којима треба аргументовати комплекснији однос према песничкој прошлости и према прошлости уопште. Како би уопште изгледао књижевни портрет Васка Попе без *Урнебесника* (зборника песничког хумора), без *Поноћног сунца* (зборника песничких сновиђења) и без књиге *Од златна јабука*; или, како би изгледао портрет Миодрага Павловића без *Анџолоије српског песничтва*? Поред осталог, са песничким и антологичарским књигама ове двојице аутора по први пут се праве сигурније дистинкције између модерности и авангардизма, јер се код нас – за разлику од праксе у оним културама које имају стабилније критеријуме и које лакше одолевају наглим и ћудљивим заокретима – у једном дужем раздобљу, међуратном али и поратном, безмало би успоставио знак једнакости између ове две особености. Тре-

бало је и времена и аргумената да би превладала свест о томе да се у основи авангардности налази негирање традиције и одбојности према свему што припада прошлости, док је права модерност вишеструко наслоњена на традицију и обојена њоме.

И припадници друге генерације српских модерниста (условно употребљавам редоследе и оквири ових генерација, јер о томе код нас не постоји ни приближна сагласност!) – поменимо песнике попут Стевана Раичковића, Јована Христића, Ивана В. Лалића, па можда им треба прикључити и Бранка Миљковића – радо посежу за есејистичком формом, зарад чвршћих стваралачких ослонаца, пре свега у смислу модерности, и то онакве каквом је, на пример, поимају Французи неколико деценија раније. А већ наредна генерација (опет условно!), с писцима какви су Божидар Тимотијевић, Љубомир Симовић, Борислав Радовић, Матија Бећковић, умногоме може да рачуна с колоквијалном легитимношћу историчарских, митолошких и духовних вертикала. Укус, образовање, узор, ментални склоп и поетична начела условљавају оријентацију ка различитим доменима прошлости и традиције: од усмене народне лирике с густом потком митског наслеђа, преко српског средњег века (и то различитих тачака у њему), до Византије, до старо Грчке, до медитеранских координата, до античких инспирација, до библијских тема, до разноликих модела класицизма.

Данашњи песнички тренутак – често и радо означаван постмодерном, под којом се подразумевају и дијаметрално различити, чак и општро супротстављени, принципи – карактеристичан је по укупном разногласју, по толеранцији према разноликим моделима, па и по многоликом поимању традиције и пројектовању прошлости у савременост. То што повремено имамо утисак извесног хорског, инертног пристајања на општа места у евоцирању минулог времена (много епигонског у песмама инспирисаним косовским мотивима, током последње деценије!), не мора да буде доказ да је дошло до акумулисаног замора према изазовима и према енергији прошлости. Та је енергија увек жива и делотворна; а новија поетичка схватања, која стваралаштво радо виде (и) као пробијање кроз лавиринте све испуњеније светске библиотеке, даје ослањању на прошлост, укључујући у прошлост и већ написане књиге, нове димензије, са новим тек само слућеним изазовима.